

De nordslesvigske Optanter.

Af H. P. Hanssen-Nørremølle.

Den tysk-østerrigske Krig bragte Sønderjylland i en højst ejendommelig Stilling. Hertugdømmerne blev indlemmede i Preussen, men Pragfredens § 5 gav Nordslesvig Ret til Gjenforening med Danmark. Under disse Forhold anede ingen, at Nordslesvig endnu skulde være forenet med Preussen, når 25 Års-Dagen for Dybbøls Fald oprandt. De danske Sønderjyder følte sig tværtimod alle som én overbeviste om, at Gjenforeningen med Moderlandet var nær forestående.

Wienerfredens § 19 gav Hertugdømmernes Beboere Ret til at vælge frit mellem dansk og tysk Undersåtsforhold indtil d. 16. Novbr. 1870. Det var under den givne Situation meningsløst at underkaste sig den treårige preussiske Militærtjeneste, og da den første Militærudskrivning fandt Sted i 1867, opterede derfor næsten alle værnepligtige Nordslesvigere for Danmark. Senere hen på Året, da det ældre Mandskab fra 24—38 Års Alderen sammenkaldtes for at aflægge Faneeden og indrulleres i den preussiske Reserve, opterede endnu flere for Danmark, og de, der foreløbig faldt til Føje, valgte på få Undtagelser nær dansk Undersåtsforhold lige før den fransk-tyske Krigs Udbrud. Wienerfreden bestemte, at Optanterne ikke måtte „forulempes på Person eller Ejendom på Grund

af deres frie Valg," men desuagtet blev de fra første Færd af til Hobe udviste af den preussiske Regering, og først i Halvfjerdserne var derfor næsten hele den mandlige nord-slesvigske Ungdom landflygtig.

De uhjemlede Masse-Udvisninger gav Anledning til utallige Klager, indtil Danmark og Preussen 1872 afsluttede en Overenskomst om Optanternes retslige Stilling. Denne Overenskomst, den såkaldte Åbenrå-Konvention, gav Optanterne Ret til at vende tilbage og tage varigt Ophold i Sønderjylland, hvis de ikke gav Anledning til grundede Klager, specielt ved at vise fjendtligt Sindelag mod den preussiske Stat.

I de følgende År vendte Optanterne i Tusendvis tilbage til Sønderjylland, hvor de fleste efter Hånden bosatte sig som danske Borgere. Men inden ret længe foretog den preussiske Regering nye Udvisninger, som, da der i Reglen ikke forelå vægtige Grunde, blot motiveredes med, at Politiet fandt de Pågjældende „lästig“. Udvisningerne, som År for År blev hyppigere, voldte megen Fortrød; de ødelagde manges Livslykke og lammede den fri Handlekraft ved at fremkalde en almindelig Følelse af Usikkerhed.

Således var Stillingen, da Traktaten af 11. Octbr. 1878 erklærede Pragfredens § 5 for ophævet. Tolv År i Forvejen havde Grev Bismarck sagt, at Preussen vilde opfylde sine traktatmæssige Forpligtelser og udføre Pragfredens Bestemmelser. Optionen i Tredserne var foregået i Tillid hertil, og Regeringen burde derfor nu have stillet Optanterne overfor et nyt Valg. Derved vilde Optantspørgsmålet have fundet én under de givne Forhold tilfredsstillende Løsning for alle Parter. Men Regeringen gjorde ikke de hårdt skuffede Optanter den mindste Indrømmelse;

den lagde tvertimod Hindringer i Vejen for deres Gjenoptagelse i preussisk Undersåtsforhold, og Spørgsmålet fik derfor Lejlighed til at frembyde nye Vanskeligheder.

I Slutningen af Halvfjerdserne nåede Optanternes ældste Sønner den værnepligtige Alder, og da de underordnede Myndigheder var i Tvivl om deres statsretlige Stilling, optoges de flere Steder i den tyske Lægdsrulle. Det gav selvfølgelig Anledning til nye Klager og Klagerne til nye Forhandlinger mellem de to Landes Regeringer. Resultatet blev, at den preussiske Regering i 1879 formelt anerkjendte alle før d. 16. Novbr. 1864 fødte Børn af Optanter som danske Statsborgere. I de følgende År aftjente Optanternes Sønner i Henhold til denne Afgjørelse deres Værnepligt i Danmark, men da de derefter for største Delen atter tog varigt Ophold i Sønderjylland, gav det den preussiske Regering Anledning til at foretage en Svingning.

Ved Nytårstid 1883 indfandt den tyske Gesandt i Kjøbenhavn sig i Udenrigsministeriet, hvor han mundtlig meddelte Direktøren, at alle i Slesvig og Holsten boende danske Statsborgere fremtidig vilde blive udviste, efter Hånden som de nåede den værnepligtige Alder, med mindre de lod sig optage i den tyske Lægdsrulle og derefter naturalisere. Den danske Regering søgte forgjæves at standse den bebudede Forholdsregel. Ti Dage senere kundgjorde Lokaløvrighederne i Nordslesvig, at alle i 1863 fødte danske Undersåtter vilde blive udviste, såfremt de ikke den 1. Febr. var optagne i den tyske Lægdsrulle. Da den danske Gesandt i Berlin til sin store Overraskelse erfarede af Aviserne, at Forholdsreglen var trådt i Kraft, fremhævede han skarpt dens Uretfærdighed overfor de før

d. 16. Novbr. 1864 fødte Sønner af Optanter. Han påviste disse unge Mænds særegne statsretlige Stilling. De var danske Borgere i Henhold til Wienerfreden, og den preussiske Regering havde formelt anerkjendt, at Åbenrå-Konventionen gav dem Ret til varigt Ophold i Sønderjylland. — Fyrst Bismarcks Svar herpå var, at Overenskomsterne med Danmark i hvert Fald ikke indrømmede Optanterne større Ret end alle andre Udlændinge, hvorfor de til enhver Tid kunde udvises.

Imidlertid måtte alle tyveårige danske Statsborgere i Nordslesvig skyndsomst træffe deres Valg. De fleste rømte frivillig Landet, thi Regeringen nægtede at optage Fædrene i preussisk Undersåtsforhold, og mange havde Brødre i den danske Hær. En Del faldt til Føje og lod sig optage i den tyske Lægdsrulle, men kun få afventede Udvisningsordren. Forholdene i Nordslesvig forvirredes derved endnu mere, men den preussiske Regering fastholdt fuldt ud sit én Gang indtagne Standpunkt, og den er siden da gået konsekvent frem. Optanternes Sønner tvinges — efter Hånden som de når den værnepligtige Alder — til at forlade Landet eller lade sig naturalisere. Samtidig våges der omhyggelig over Indvandringen fra Danmark. Alle siden 1863 fødte Mænd fra Kongeriget, som er danske Statsborgere, over 20 År gamle og har varigt Ophold i Nordslesvig, tvinges ligeledes til at forlade Landet eller lade sig naturalisere. Der tages ingen Hensyn til Vedkommendes danske Militærforhold, og flerårigt Tyende-forhold fortolkes som „varigt Ophold“.

Den preussiske Regerings hensynsløse Optræden mod Optanterne strakte sig til flere Områder. Under Henvisning til „Patent af 5. Novbr. 1841“ forbød Lokaløvrig-

hederne pludselig i Foråret 1883 alle danske Statsborgere at gifte eller bosætte sig i Nordslesvig uden særlig Tilladelse. Det nævnte Patent udstedtes i sin Tid af Hensyn til Fattigvæsenet og under udtrykkelig Henvisning til de i så Henseende da bestående strængere Bestemmelser i Nabolandene. Det gik bestemt ud fra, at Giftermåls- eller Bosættelsestilladelse kun kunde nægtes straffede Personer, unge Mænd, som havde unddraget sig Værnepligten ved at tage til Udlandet, og Folk, som måtte antages at ville falde Fattigvæsenet til Byrde. Ansøgere fik derfor altid tidligere den ønskede Tilladelse, når de kunde forevise et Hjemstedsbevis og havde deres Militærpapirer i Orden. Det var Preusserne forbeholdt at benytte Patentet i nationalpolitiske Øjemed. Patentets vigtigste Bestemmelser indeholdes i § 1, der forbyder Udlændinge at bosætte sig i Landet uden Øvrighedens udtrykkelige Tilladelse og i §§ 5 og 6, som strængt forbyder Præsterne at ægtevie Udlændinge, der ikke har Tilladelsesbevis fra Øvrigheden. Det havde ialt 16 Paragraffer, men for at give det en til Opnåelse af nye Formål brugelig Form ophævede Regeringen først i Firserne dets 10 sidste Paragraffer, mens dets 6 første Paragraffer uforandrede blev stående ved Magt. Således til Veje bragtes det Retsgrundlag, som i de sidste 6 År har berettiget Lokaløvrighederne til at forbyde danske Statsborgere at gifte og bosætte sig, ja endog at skifte fast Opholdssted i Sønderjylland. Kun rent undtagelsesvis har Landråderne givet Ansøgere den ønskede Tilladelse. Reglen har været Nægtelser uden nærmere Motivering. Betegnende er følgende af Landråden i Sønderborg brugt Form for Afslag: „På Deres Ansøgning af . . . svarer jeg Dem, idet jeg tilbagesender det hosliggende.

Hjemstedsbevis, at jeg ikke har kunnet finde nogen Anledning til at give Dem Tilladelse til at indgå Ægteskab her i Landet.“

De danske Undersåtters sørgelige Stilling i Nordslesvig fremkaldte Våren 1883 opsigtvækkende Forhandlinger i Landdagen og Rigsdagen. I den preussiske Landdag bragte Hans Lassen Sagen frem under Finanslovens tredie Behandling. Han gav en virkelighedstro Skildring af Lokaløvrighedernes hensynsløse Færd og påviste, at den ikke blot stred mod Regeringens hidtilværende Fremgangsmåde men også mod internationale Overenskomster. Endvidere ankede han over, at Provinsregeringen nægtede at optage ældre Optanter i preussisk Undersåtsforhold, på samme Tid som Sønnerne blev tvungne til at lade sig naturalisere, hvis de vilde blive i Landet. Han bad Indenrigsministeren sørge for, at disse Misforhold blev afhjulpne.

Indenrigsminister Puttkamer beklagede, at Spørgsmålet ikke var kommen frem i Form af en Interpellation. Da han ikke havde anet dets Fremkomst, var han ikke forsynet med det fornødne Materiale. Imidlertid vilde han svare efter Ævne. Med Hensyn til Optanternes Optagelse i preussisk Undersåtsforhold forelå der ikke Vanskeligheder af principiel Art. Tvertimod havde den tagne Forholdsregel netop til Hensigt at få Befolkningen til at vælge mellem Danmark og Preussen som virkelig Hjemstedsstat. Forholdene i Nordslesvig var efter Hånden blevne utålelige, idet Optionen havde skabt en Stat i Staten. De fem nordslesvigske Kredse: Haderslev, Åbenrå, Sønderborg, Tønder og Flensborg havde ialt 250,000 Indbyggere, hvoraf 25,000 — altså $\frac{1}{10}$ — var danske Undersætter. I enkelte Distrikter var endog indtil 24 % af Befolkningen Udlændinge

— et Forhold, som en moderne Kulturstat ikke kunde leve i. Den af Lassen påankede Forholdsregel havde ikke Karakter af Terrorisme og Vilkårighed, men af vel overvejet Statsinteresse. „Vi bringer“ — fremhævede Ministeren skarpt — „på en vis Måde vore nordslesvigske Medborgere til en ny Option; vi stiller dem endnu en Gang foran Spørgsmålet endelig dog efter 19 Års Forløb at beslutte sig til ved Valget af Undersåtsforhold at tage den Stats Interesse med i Betragtning, i hvilken de lever.“ I øvrigt håbede Ministeren, at Sagen senere vilde komme på Tale i Rigsdagen, hvor den var bleven ham bebudet af den Deputerede Johannsen, og, tilføjede han, „det er meget behageligt for os; vi kan kun ønske, at disse Ting blive offentlig drøftede.“

Ministeren fik sit Ønske opfyldt. Med Sesessionisternes og Fremskridtspartiets Hjælp stillede Gustav Johannsen kort efter en Interpellation i Rigsdagen angående Lokaløvrighedernes Optræden mod de danske Undersåtter i Nordslesvig. Da Interpellationen stod på Dagsordenen, erklærede Rigskanslerens Repræsentant Finansminister Scholz imidlertid til almindelig Forbavselse, at Regeringen ikke vilde besvare den, og idet Johannsen fik Ordet, forlod alle Forbundsrådets Medlemmer Salen på en meget opsigtvækkende Måde. Johannsen gav en Fremstilling af Forholdenes Udvikling i Nordslesvig og dvælede særlig ved Pragfredens Indflydelse på Optionen. Han angreb derpå skarpt de nye Forholdsregler og påviste deres sørgelige Følger for Optanterne ved at fremføre en Række Eksempler. Der fulgte en kort Debat, i hvilken Windthorst og Richter deltog; begge, men især den sidstnævnte, kritiserede stærkt Regeringens Optræden. Forbundsrådets Medlemmer holdt

sig imidlertid borte, til Debatten var endt. Minister Puttkamers Ord: — „det er behageligt for os, at Sagen vil komme på Tale i Rigsdagen“ — holdt ikke Stik. Og det gik desværre ikke bedre med hans højtidelige Forsikringer om, at de nye Forholdsregler i Nordslesvig kun tilsigtede at stille Optanterne overfor en ny Option. En ny Option! — det var netop, hvad Optanterne i Retfærdighedens Navn forlangte, men både før og efter den Dag har Provins-Regeringen i Slesvig givet Hundreder af Optanter Afslag på deres Ansøgninger om Optagelse i preussisk Undersåtsforhold, og i enkelte Tilfælde har Afslaget endog været ledsaget af en Udvisningsordre.

I Året 1884 tildrog Optantspørgsmålet sig atter almindelig Opmærksomhed. Der blev foretaget en lang Række hensynsløse Udvisninger af ældre bosatte Optanter. De fleste af disse Udvisninger motiveredes med, at de Udvestes Pårørende havde deltaget i statsfjendtlige Demonstrationer 3: Lystrejser til Danmark, og de blev først ret forståelige, da Overpræsidenten på given Anledning erklærede, at hvad Regeringen tilsigtede ikke var at ramme enkelte Skyldige men at nedslå den danske Opposition i Nordslesvig. Siden har Udvisningerne været talrige, og det skal fastslås, at de på enkelte Undtagelser nær kun bliver forståelige, når de ses fra dette Synspunkt.

Udvisning er altid en hård Straf, selv når den rammer en Fremmed, der ikke har slået Rod i det Land, hvoraf han udvises, for den vil så godt som altid kuldaste Fremtidsplaner og bringe stort økonomisk Tab — om ikke ligefrem Ruin. Men hvor Udvisningerne — som i Nordslesvig — fortrinsvis rammer Familiefædre, der er født, har levet hele deres Liv, har hele deres Slægt og alle

deres Venner i det Land, hvoraf de for bestandig udvises, dér bliver Straffen en af de hårdeste og ubarmhjærtigste, vor Tid kjender. Og dog tillader Preussernes Retsfølelse, at Regeringen udviser skyldfrie Personer for derved at opnå helt andre efterstræbte Formål!

Udvisningerne er på Grund af Optanternes Talrighed en Kræftskade for Nordslesvig. De har ødelagt mange Individers Velfærd og Livslykke, dertil skabt en Usikkerhed, som naturligvis først og fremmest Optanterne men dernæst også Landets Borgere lider under. Ingen fremmed Statsborger er sikker på at nyde Frugten af sit Arbejde, især naar han først kan vente den efter flere Års Forløb. Bevidstheden herom lammer i høj Grad Optanternes Foretagssomhed. Der sidder Hundreder af unge dygtige Landmænd i Nordslesvig; som ikke tør rejse nye Bygninger, foretage større Grundforbedringer eller kaste sig over et tidssvarende intensivt Landbrug af Frygt for Udvisning. Og hvem tør under slige Tilstande indlade sig på større industrielle Foretagender!

Udvisningerne har i Forbindelse med de stadig stedfindende Nægtelser af Bosættelsestilladelse haft højst uheldige Følger for Landets Borgere, bl. a. fordi de har tvunget Ejendomspriserne betydeligt ned. Da Markedet blev lukket for dansk-fødte Kjøbere, måtte Efterspørgslen selvfølgelig blive mindre, på samme Tid som Tilbudet blev større. I økonomisk Henseende er Landbruget også i de senere År bleven hårdt rammet af en systematisk Udvisning af danske Mejerister, men alle Hensyn må vige for, hvad Regeringen finder er i „Statens Interesse“.

Optanterne i Nordslesvig har de samme Pligter som preussiske Statsborgere — de må bære de samme Skatte-

byrder og underkaste sig Landets Love — men de har ingen Rettigheder. Menighedsloven indrømmer dem ganske vist kirkelig Valgret, for så vidt de hører til Folkekirken, og den har de øvet en lang Årrække, men på et Par nordslesvigske Gejstliges Tilskyndelse ophævedes den for nogle År siden ved en ministeriel Anordning af Kultusminister Goszler. Og nu har de over Hovedet ingen Valgret — end ikke kommunal, uagtet de stundom udgjør over Halvdelen af Kommunens Skatteydere. Deres Stilling er i alle Henseender meget sørgelig, og da de udgjør en stor Del af den nordslesvigske Befolkning, lider hele Landsdelen stærkt derunder.

Man savner endnu en bestemt Opgivelse af, hvor mange Optanter der findes i Nordslesvig. Minister Puttkamer erklærede, som alt fremhævet, 1883 i Landdagen, at ca. 25,000, altså $\frac{1}{10}$ af Befolkningen i de fem nordslesvigske Kredse var danske Statsborgere, men da der kun findes få Optanter i den sydlige Del af Flensborg og Tønder Amter, står i Virkeligheden langt over en Tiendedel af Befolkningen i det egentlige Nordslesvig efter den preussiske Opfattelse i dansk Undersåtsforhold. For at få et tilnærmelsesvis rigtigt Overslag over Forholdet mellem danske og tyske Statsborgere i den bosatte Del af Befolkningen har jeg i Januar 1889 optaget efterfølgende Statistik, som gjør Krav på at være nøjagtig. Statistikken omfatter de sundevedske Sogne: Dybbøl, Sottrup, Ullerup, Nybøl og til Dels Broager, ialt 12 Kommuner. Statsebedsmænd er ikke medtagne.

Af bosatte Mænd i Kommunen	er danske Statsborgere		er preuss. Statsborgere		er % danske Stats- borgere
	ialt	deraf Gårdmænd	ialt	deraf Gårdmænd	
Dybbøl	23	13	77	20	23
Staugård og Ragebøl	11	6	38	13	22
Sottrup	40	9	107	20	27
Snogbæk	21	6	43	20	33
Ullerup	31	4	63	10	33
Blans	29	9	133	24	18
Avnbøl	20	7	49	17	29
Nybøl	20	6	48	14	30
Stenderup	7	3	31	14	18
Skelle	22	5	53	21	29
Gammelgab	7	6	18	6	28
Dynt	14	4	31	10	31
I hele Distriktet	245	78	691	189	26%

I disse sundevedske Landsbyer er, som man ser, fra 18—33 %, i Distriktet som Helhed over 26 % af bosatte Mænd danske Statsborgere. Tager man Gårdmændene særskilt, forværres Forholdet yderligere. Af dem er i de enkelte Byer fra 18—50 %, i Distriktet som Helhed 29 % danske Statsborgere. Det er Optionens Følger!

Hvor utrolig det end lyder, stiller Forholdene i Nord-slesvig sig dog således, at det Distrikt, som Statistikken omfatter, efter min Mening kan gjælde for normalt. Længere syd og vest på findes der ganske vist færre Optanter, men længere nordpå og da især i Grænsesognene til Gjen-gjæld langt flere. Som Bevis tjener følgende Statistik over Grænsesognene Aller og Skrave i Haderslev Amt.

Af bosatte Mænd i Sognet	er danske Stats- borgere	er preussiske Stats- borgere	er % danske Stats- borgere
Aller	63	106	37
Skrave	47	72	39

I ikke få af Haderslev Amts Landsbyer, f. Ex. i Langetved og Arnum er over 40 % af bosatte Mænd — og mange Steder er over 50 % af Gårdmænd danske Statsborgere. Undtagelsesvis kjendes også disse Forhold længere sydpå. I Landsbyen Stevning på Als er f. Ex. 43 % af bosatte Mænd danske Statsborgere.

I den sydlige Del af Åbenrå Amt er Forholdet bedre. I Klipleve Sogn er kun 23 % af bosatte Mænd danske Statsborgere, uagtet det er et af de mest dansksindede Sogne på dette Strøg. Det mindste Antal danske Statsborgere i et enkelt nordslesvigsk Sogn, nemlig 16 %, har jeg truffet i Emmerlev, et af de sydligste dansksindede Sogne i Tønder Amt.

På Grundlag af disse statistiske Oplysninger kan man med temmelig stor Sikkerhed sige: I Sognene nord for Flensborg—Tønder Linjen er hyppigere over 30 end under 20 % — i Reglen over 25 % af bosatte Mænd danske Statsborgere.

Minister Puttkamer har Ret i, at det ikke sømmer sig for en moderne Kulturstat at opretholde så abnorme Forhold. Den preussiske Regering bør derfor snarest mulig hidføre sundere Tilstande. Preussens ledende Statsmænd er — efter at de har erklæret Pragfredens § 5 for ophævet — moralsk forpligtede til at stille Optanterne overfor et nyt Valg, som, da det vil foregå under helt andre Forudsætninger, også vil føre til et helt andet Resultat. Kun derved vil man få en endelig Løsning på det ulykkebringende Optantspørgsmål.

De nordslesvigske Repræsentanter har for ikke længe siden indbragt følgende Forslag i den preussiske Landdag for om mulig at bevæge Regeringen til dette Skridt:

„Landdagen beslutter at anmode den kgl. Statsregering om at instruere Regeringen i Slesvig til nu at optage som preussiske Statsborgere Personer fra Hertugdømmet Slesvig, der i Medfør af Wienerfreden af 30. Octbr. 1864 har opteret for Danmark, og ligeledes sådanne, som forinden 11. Octbr. 1878 er løste fra det preussiske Undersåtsforhold, når de er vendte tilbage til deres gamle Hjemland eller ønske at vende tilbage dertil og søger om Optagelse i preussisk Undersåtsforhold, samt til i militær Henseende at stille de Gjenoptagne i Lighed med de Aldersklasser, hvortil de hører.“*)

Forslaget tager, som man ser, også Hensyn til de unge Sønderjyder, der er udvandrede i Tillid til Pragfredens § 5 efter d. 16. Novbr. 1870. Det er ikke mere, end hvad Billighed kræver, thi også de er blevne hårdt skuffede og er derfor endnu landflygtige.

---

*) Landdagen blev mod Forventning sluttet d. 30. April, og Forslaget, som navnlig støttes af Centrum, vil derfor først komme frem i næste Samling.

De i det nævnte Tidsrum på lovlig Måde *) udvandrede unge syttenårige Sønderjyder udgjør henved 4000. Udvandringen fordeler sig således på de forskellige År:

1871 udvandrede	—	1875 udvandrede	744
1872	— 277	1876	— 687
1873	— 477	1877	— 589
1874	— 699	1878	— 411

Som Bevis på hvilken Indflydelse Pragfredens § 5 har haft på denne Udvandring kan fremhæves, at der i 1879 kun udvandrede 247 syttenårige Sønderjyder, uagtet Traktaten af 11. Octbr., som bekendt, først blev offentliggjort i Februar 1879.

Hvis den preussiske Regering fremdeles vægrer sig ved at hidføre en ny Option, vil Optantspørgsmålet volde endnu flere Bryderier. Efter preussisk Statsret står nemlig Optanternes Børn i uendelige Led udenfor preussisk Statsborgerforhold, med mindre de naturaliseres eller for Kvindernes Vedkommende indgår Ægteskab med preussiske Borgere. Men efter dansk Statsret er ingen af Optanternes efter Optionen fødte Børn danske Statsborgere. Nu tvinger den preussiske Regering ganske vist Mændene til at forlade Landet eller lade sig naturalisere, efter Hånden som de når den værnepligtige Alder, men ikke alle Kvinder blive gifte. Allerede nu findes der Tusinder af Børn, Kvinder og unge Mænd i Nordslesvig, som står

---

*) Ved Siden af denne på lovlig Måde foregåede Udvandring har der i Halvfjerdsene fundet en stærk Desertion Sted fra Nordslesvig særlig til Amerika. Man overdriver sikkert ikke, når man siger, at 3 à 400 værnepligtige Nordslesvigere årlig har forladt Landet uden Øvrighedens Tilladelse.

uden for ethvert Statsborgerforhold, og flere fødes så at sige daglig.

Fra hvad Side man end ser Optantspørgsmålet frembyder det store Skyggesider. De nuværende Forhold er i enhver Henseende højst forkastelige. De er en Ulykke for Tusinder og atter Tusinder Familier og til ubodelig Skade for Nordslesvig. Gid Retfærdigheden derfor snart må ske Fyldest. Gid Optanterne, som uforskyldt er komne i denne sørgelige Stilling, fordi de havde for høj en Mening om Traktaters Betydning, for god en Tro til Statsmænds Ord, snart må blive stillede overfor en ny Option.